

آیه وفا (میلاد حضرت عباس علیه السلام)

روز چهاردهم شعبان سال 26 هجری، شادی و سرور صحن دل های بسیاری را روشنایی عشق بخشید...

نورباران

روز چهاردهم شعبان سال 26 هجری، شادی و سرور صحن دل های بسیاری را روشنایی عشق بخشید. مردم مدینه به خانه علی علیه السلام رهسپار بودند تا بهترین تبریک های خود را به پدر و مادر طفل نو رسیده بیان کنند. ام البنین علیها السلام مادر مهربان کودک، قنذاقه ماه را در آغوش خورشید ولایت، علی علیه السلام گذارد و آن حضرت نخست الماس لبان را با بلور پیکر فرزند عزیزش آشنا نمود، سپس با چسبانیدن او به سینه خود، نخستین سخنان خویش را که نغمه توحید و نبوت و سرود ولایت بود، در گوش راست و چپ او بیان کرد. پس از اذان و اقامه، نام کودک را «عباس» نهاد؛ یعنی شیربیشه شجاعت و قهرمان میدان نبرد، خشمگین در برابر دشمنان و شادمان در مقابل دوستان.

بانوی پارسا و مهربان

مادر بزرگوار سپهسالار کربلا حضرت عباس علیه السلام، فاطمه مشهور به ام البنین علیها السلام دختر حزام بن خالد است. تاریخ نگاران سال ولادت او را ذکر نکرده اند، اما متذکر شده اند که تولد پسر ارشد وی حضرت عباس علیه السلام در سال 26 ق بوده است. او از جمله بانوانی است که در مکتب بزرگ بانوی جهان اسلام، حضرت زهرا علیها السلام پرورش یافته بود. او در خانه علی علیه السلام بهترین مادر برای فرزندان و وارسته ترین رهرو خط سبز رهبری حضرت امیر علیه السلام بود و همواره خود را خدمتگزار مولا و فرزندان او می دانست و فرزندان زهرا علیها السلام را بر فرزندان خویش مقدم می داشت. عباس علیه السلام در دامان مادری پرورش یافت که انگیزه ازدواج شوهرش با او را تا لحظه مرگ از یاد نبرد و آن را بئ مایه تربیت فرزندان برومندش قرار داد. او که از همان آغاز فرزندان خود را بلا گردان فرزندان فاطمه خواست و پس از شهادت شوهر مظلومش علی علیه السلام، هرگز به ازدواج مرد دیگری در نیامد.

ادب ام البنین

روز میلاد پربرکت حضرت عباس علیه السلام، ام البنین علیها السلام قنذاقه فرزند خویش را در آغوش تابناک خورشید ولایت گذاشت. حضرت امیر علیه السلام به او فرمود: نام این طفل را چه گذاشته اید؟ ام البنین علیها السلام با کمال ادب و متانت عرض کرد: من در هیچ امری بر شما سبقت نگرفته و نمی گیرم. هر چه خودتان مایل هستید، او را نام گذاری کنید. حضرت فرمودند: من او را به اسم عمویم عباس نامیدم.

فضیلت ام البنین

درباره مقام والای ام البنین، همسر وفادار علی علیه السلام و مادر یاور حسین علیه السلام، سخنان فراوانی گفته شده است. عالم ربانی زین الدین معروف به شهید ثانی در این زمینه آورده است: «ام البنین از بانوان بامعرفت و پرفضیلت بود. او به خاندان نبوت محبت و دلبستگی خالص و شدید داشت و خود را وقف خدمت به آنها نموده بود. خاندان نبوت نیز برای او جایگاه والایی قائل بودند. در روزهای عید به محضرش می رفتند و ادای احترام می کردند. حضرت زینب علیها السلام، پیام آور نهضت حسینی، پس از بازگشت از سفر کربلا به مدینه به محضر او رفت و شهادت فرزندانش را به این شیرزن عرصه صبر و استقامت تسلیت گفت.»
و عباس...!

حضرت علی علیه السلام فرزند برومند خویش و دردانه ام البنین علیها السلام را «عباس» نامید. از آنجا که امام با بصیرت ملکوتی خویش، عباس را در برابر دشمنان، قاطع و خشن می دانست، نام او را به مناسبت ساختار وجودی اش عباس نامید. این نام از همان عصر نشان دهنده شهامت و شجاعت عباس علیه السلام بود. در این زمینه گفته اند که امیرمؤمنان علی علیه السلام، او را به این دلیل عباس نامید که به شجاعت، شکوه و خشم او در پیکار با دشمنان آگاهی داشت.

کنیه های ماه هاشمی

معروف ترین کنیه حضرت عباس علیه السلام، ابوالفضل است. این کنیه از فضیلت های بی شمار او در عرصه های مختلف زندگانی خبر می دهد که هر یک، آینه ای شفاف و روشنگر از ویژگی های ارزشمند اوست. تاریخ نگاران درباره علت نامیده شدن وی به ابوالفضل گفته اند که او دارای پسری به نام فضل بوده است. برخی دیگر بر این عقیده اند که چون سراسر زندگی آن حضرت سرشار از فضیلت بوده او را ابوالفضل، یعنی پدر فضیلت ها نامیده اند. «ابوالقاسم» کنیه دیگری است که جابرین عبدالله انصاری در زیارت اربعین خطاب به حضرت عباس علیه السلام گفته است: السلام علیک یا ابالقاسم! سومین کنیه حضرت عباس علیه السلام،

«ابوالقربه» است که دلوری و مردانگی در امواج پرتلاطم آن جلوه گر است و از شکافتن سینه سپاه دشمن در رسیدن به آب گوارای شریعه حکایت دارد تا کام تشنگان را سیراب سازد.

قمر بنی هاشم

حضرت عباس علیه السلام از زیبایی ویژه ای برخوردار بود و به دلیل سیمای سپید، سیرت زیبا و ملکوتی و قامت رعنا و رشیدش، او را ماه خاندان بنی هاشم می خواندند. همگان در مدح ابهت پرشکوه و سرافرازی عظمتش زبان می گشودند و چنین لقبی را برآورده وجود او می دانستند. ابن شهر آشوب در کتاب مناقب می نویسد: بدین لحاظ به حضرت ابوالفضل قمر بنی هاشم می گفتند که نور جمال و چهره مبارک او مانند ماه درخشان بود. نیز گفته اند وی را بدین دلیل قمر بنی هاشم نامیدند که از نظر فضیلت های نفسانی و جسمانی، انگشت نشان بوده است.

باب الحوائج

عباس علیه السلام در دوران زندگی امام حسن مجتبی علیه السلام پیوسته در کنار آن حضرت به مددکاری مردم و برآوردن نیازهایشان می پرداخت. این امر در زمان امامت امام حسین علیه السلام و پیش از جریان عاشورا نیز ادامه داشت تا آنجا که هر گاه نیازمندی برای کمک خواستن نزد این دو امام بزرگوار می آمد، حضرت عباس علیه السلام مأمور اجرای دستور امام خویش می شد. همین امر سبب شد تا آن بزرگوار را باب الحوائج، یعنی برآورنده نیازها بخوانند.

القاب تابناک

مهم ترین لقب های حضرت عباس علیه السلام ، قمر بنی هاشم و باب الحوائج می باشد؛ البته ایشان لقب های دیگری نیز داشته است. «طیار» لقبی است که امام سجاد علیه السلام از بلندای بینش خویش، عمویش را بدان ستود و جلوه ای از جلوه های قدسی ابوالفضل علیه السلام را آشکار نمود. «علمدار»، یعنی دارنده بیرق لشکر و برگزیده علم سرافرازی که همچون نگینی، نمایانگر انسجام سپاه، استمرار مبارزه و خروش سپهسالار بر ضد دشمن است، از دیگر لقب های حضرت عباس علیه السلام به شمار می آید. به جز این لقب ها، لقب های دیگر حضرت در تاریخ چنین نقل شده است: اطلس، سقا، شهید، عبد صالح، مستجار و صدیق.

حضرت عباس علیه السلام از نگاه معصومان

گفتار معصومان علیهم السلام ، سرآمد سخنان انسان هاست. عبارت های زرین شخصیت های بزرگی که از تابش دانش الهی بهره برده اند، از هر افراط و تفریطی پیراسته است و حقیقت را چنان که هست، نشان می دهد. سخنان معصومان علیهم السلام در مورد شخصیت حضرت ابوالفضل علیه السلام ، گستره ای وسیع در برابر دیدگان انسان می گشاید و آدمی را به بلندای عظمت آن بحر صدق و صفا رهنمون می سازد. حضرت علی علیه السلام در شأن فرزندش حضرت ابوالفضل علیه السلام ، در آن هنگام که در بستر شهادت بود و او را طلبید و به سینه اش چسبانید، فرمود: «به زودی در روز قیامت، چشمم به وسیله تو روشن می گردد».

امام حسین علیه السلام

امام حسین علیه السلام در شأن حضرت عباس علیه السلام گفتارهای متعددی دارد ؛ از آن جمله اینکه در عصر تاسوعا، امام حسین علیه السلام به ابوالفضل علیه السلام فرمود: «برادرم! جانم به قربانت، سوار بر اسب شو و نزد دشمن برو و...». در این عبارت، امام حسین علیه السلام با عالی ترین تعبیر، یعنی «جانم به قربانت»، محبت خود را به حضرت عباس علیه السلام ابراز می دارد و با چنین گفتاری که بیانگر اوج عظمت مقام حضرت عباس علیه السلام است، او را می ستاید.

امام صادق علیه السلام

در بخشی از زیارت نامه حضرت عباس علیه السلام ، از زبان امام صادق علیه السلام می خوانیم: «شهادت می دهم که تو [در برابر جانشینان رسول اکرم صلی الله علیه و آله و آله] در مقام تسلیم بودی، امام حسین علیه السلام را تصدیق کردی، به حجت خدا وفادار ماندی و خیرخواه امام خود بودی». ایشان همچنین به تبیین جایگاه والای عباس بن علی علیه السلام می پردازد و می فرماید که در برابر این همه فداکاری، خداوند بزرگ تو را در جمع شهیدان قرار داد، روانت را با ارواح نیکبختان هم نشین ساخت، وسیع ترین منزل بهشتی و برترین غرفه فردوس را به تو بخشید و یادت را در ملاً اعلی بلند ساخت.

امام هادی علیه السلام

در بخشی از زیارت نامه امام هادی علیه السلام از زبان آن حضرت سخنانی با این مضامین به حضرت عباس علیه السلام می گوئیم: «سلام بر ابوالفضل العباس، پسر امیرمؤمنان علیه السلام ! آنکه با کمال مواسات، ایثار و برادری، جانش را نثار برادرش حسین علیه السلام کرد؛ آنکه دنیا را وسیله آخرت قرار داد؛ آنکه خود را فداکارانه فدای برادر نمود؛ آنکه نگهبان دین و سپاه حسین علیه السلام بود و...».

مقام قمر بنی هاشم در نگاه دانشمندان

دانشمندان بزرگی درباره مقام والای دردانه ام البنین علیها السلام سخن گفته اند. محمدباقر بیرجندی در کتاب خود در این زمینه می نگارد: «#171& عباس علیه السلام از بزرگان اهل فضل و بصیرت خاندان عصمت و طهارت بوده، بلکه عالم تعلیم نیافته است و این منافاتی با برخورداری او از تعالیم پدرش ندارد». مرحوم علامه طباطبایی رحمه الله فرموده اند که مرحوم سید سالکین و برهان العارفین، آقای سید علی قاضی طباطبایی استاد ایشان می فرمود: «#171& در حین کشف، بر من روشن و آشکار شد که مظهر رحمت الهی در عالم هستی، وجود مقدس حضرت سید الشهداء علیه السلام، امام حسین علیه السلام است و باب آن حضرت و پیشکارش، سقای کربلا، سرحلقه وفا، آقا باب الحوائج الی الله، ابوالفضل العباس علیه السلام است». همچنین دانشمندان و محدثان بزرگ در شأن او گفته اند: «#171& حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام از هر کرانه که به جنبش آیی، دریایی است که موج هایش نیکی است و کرانه آن سرشار از سخاوت و کرم است».

اسوه ادب

حضرت عباس علیه السلام از مکتب درخشان اسلام درس ادب آموخته بود و از این ویژگی در تمام مراحل زندگی خویش بهره می برد. آن بزرگوار هیچ گاه بدون اجازه در کنار امام حسین علیه السلام نمی نشست و پس از اجازه از آن حضرت نیز، مانند بندگان، دو زانو در برابر مولایش می نشست. همچنین روایت شده که در طول 34 سال عمر پربرکت خویش، هرگز امام حسین علیه السلام را برادر خطاب نکرد، بلکه با تعبیراتی مانند «#171& سیدی»، «#171& مولای»، و «#171& یابن رسول الله صلی الله علیه و آله» آن حضرت را صدا می زد.

دوران کودکی و یاد حسین علیه السلام

حضرت عباس علیه السلام همواره از دوران کودکی تا لحظه شهادت، در کنار برادر بزرگوار خویش بود و امر ابا عبدالله علیه السلام را اطاعت می کرد. درباره دوران کودکی قمر بنی هاشم روایت کرده اند که روزی امام حسین علیه السلام در مسجد آب خواست. عباس علیه السلام که در آن هنگام کودک بود، بدون آنکه به کسی بگوید با شتاب از مسجد بیرون آمد. پس از چند لحظه اطرافیان مشاهده کردند که عباس علیه السلام ظرفی را از آب پر کرده و با زحمتی که از اندام کوچک او به دور است، تقس زنان و عرق ریزان ظرف آب را آورد و با احترام خاصی آن را به برادرش امام حسین علیه السلام تقدیم کرد. روز دیگری خوشه انگوری به او دادند. او با اینکه کودک بود، با شتاب از خانه بیرون آمد. پرسیدند کجا می روی؟ فرمود: می خواهم این انگور را برای مولایم حسین علیه السلام ببرم.

نوجوانی و جوانی ماه هاشمی

حضرت ابوالفضل العباس علیه السلام چهارده سال از زندگانی خویش را در کنار پدر بزرگوارش حضرت علی علیه السلام گذرانید و پس از آن نیز در سایه لطف و مرحمت امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام زندگی کرد و همچون بنده ای فرمانبردار، در خدمت این دو بزرگوار بود. بی شک همراهی حضرت ابوالفضل علیه السلام با پدر، فرصتی طلایی در بهره گیری از صفات و فضیلت های علی علیه السلام برای او پدید آورد تا در حوادث آینده، یکایک این اندوخته های ارزشمند را به کار گیرد.

ازدواج و فرزندان

پیوند مقدس حضرت عباس علیه السلام با لبابه دختر عبیدالله بن عباس، نقش مهمی در شخصیت او داشت؛ ایمان نهفته در اعماق قلب وی را استحکام بیشتری بخشید، برکاتی ارزشمند به جای گذاشت و فرزندان کوشا و شکیبا که هر یک صحیفه ای از فضیلت «#171& ابوالفضل» بود، پدید آورد. عبیدالله، نخستین پسر او، قاضی مکه و مدینه شد و فرزندان او همگی از عالمان برجسته شیعی گردیدند. عظمت عبیدالله چنان بود که امام سجاد علیه السلام او را تربیت نمود و سپس دخترش خدیجه را به ازدواج او درآورد. فضل، دیگر فرزند قمر بنی هاشم است که گستره دانش او زبانزد همگان بود؛ به گونه ای که برخی از خردورزان، کنیه ابوالفضل را برای حضرت عباس علیه السلام، برخاسته از وجود این فرزند با فضیلت دانسته اند. دیگر فرزند او، محمد بود که در واقعه کربلا، در سن پانزده سالگی جام شهادت را نوشید.

سیمای با صلابت عباس علیه السلام

از عنایات ویژه خداوند به حضرت عباس علیه السلام این بود که افزون بر بزرگواری، کرم، خوش خلقی و عطوفت، سیمایی جذاب و چهره ای خندان داشت و نور ایمان از پیشانی اش می درخشید. او رخساری زیبا و اندامی متناسب داشت که آثار دلیری و شجاعت در آن نمایان بود. از همان ابتدای تولدش، از شدت زیبایی و سیمای نورانی، به ماه بنی هاشم معروف گشت و این لقب که شایسته آن کودک مه جبین بود، همچنان برایش باقی ماند.

باب ولایت

قمر بنی هاشم علیه السلام از مقربان درگاه خداوند متعال است و بلکه به مضمون روایت «#171& انا مدینه العلم و علی بابها»، همان گونه که امیرمؤمنان علی علیه السلام باب نبوت است، ابوالفضل العباس علیه السلام باب ولایت است و هر که بخواهد به شهر ولایت علی علیه السلام و آل علی علیه السلام وارد شود، باید از در دوستی ابوالفضل علیه السلام درآید و بدون دوستی آن بزرگوار، او را به دوستی و محبت آل محمد صلی الله علیه و آله راهی نیست.

ایمان سالار عشق

ایمان و خدامحوری، رمز پیروزی بزرگ مردان جهان در رویارویی با دشمنان خدا به شمار می رود و حضرت عباس علیه السلام، آن رادمرد تاریخ به این صفت الهی آراسته بود. بهترین دلیل بر این امر این است که امام صادق علیه السلام در آغاز زیارت نامه حضرت عباس علیه السلام، او را با صفت ایمان خوانده و در پایان، بر ایمان و بصیرت والای ایشان گواهی داده و فرموده است: «شهادت می دهم که تو لحظه ای از خود سستی نشان ندادی و برنگشتی، بلکه روش تو بر ایمان و بصیرت در دین رقم خورده بود.>

اخلاص سپهسالار کربلا

سخنان پیامبر صلی الله علیه و آله و گفتار حضرت علی علیه السلام، دگرگونی چشمگیری در اندیشه عباس علیه السلام به وجود می آورد. او از فرهیختگان بسیاری، واژه های بصیرت بخشی پیامبر صلی الله علیه و آله را آموخته بود، آنجا که حضرت صلی الله علیه و آله می فرماید: «ای مردم! همانا کسی که خداوند عز و جل را ملاقات کند، در حالی که شهادت به یگانگی خدا و یکتایی او بدهد و مخلصانه، هیچ معبود دیگری همراه او نپذیرد، پروردگار او را داخل بهشت می کند... اگر کسی هیچ یک از صفات والا را نداشته باشد، ولی با اخلاص، خداوند را بخواند برای او بهشت است.>. عصاره اخلاص و خداباوری در وجود حضرت عباس علیه السلام نمایان بود. او در کلاس اخلاص بدان جا رسید که چشمه های حکمت از قلبش جوشیدن گرفت و امامان و حجت های خداوند، زبان به ستایش اخلاص و اعمال او گشودند و او را انسانی وارسته دانستند.

علم چشمه سار عطا

ابوالفضل العباس علیه السلام، استعدادی شگرف و قابلیت فراوان در فراگیری معارف الهی داشت، نزد استادی درس گرفت که منبع علم الهی و یگانه وارث علوم حضرت رسول صلی الله علیه و آله و یگانه روزگار در نشر معارف الهی و تعلیم اخلاق نیکو و نشر احکام اسلام و زدودن ابرهای تیره جهل بود. او افزون بر بهره گیری از پرتو آفتاب ولایت علی علیه السلام، در مدرسه امامت امام حسن علیه السلام و امام حسین علیه السلام تربیت شد و به دانش آموزی پرداخت. در روایتی از معصوم علیه السلام درباره آن حضرت آمده است: «آن حضرت در کودکی [از پدر بزرگوار خویش] علم آموخت، آن گونه که کبوتر، بچه خود را آب و غذا می خوراند> و این گونه است که امام صادق علیه السلام فرمود: «عمومی ما عباس علیه السلام دارای بینش ژرفی بوده است.>

حسین علیه السلام خورشید و عباس علیه السلام ماه

مرحوم علامه مقّم در مورد اطاعت حضرت عباس علیه السلام از امام حسین علیه السلام، پس از بیان بخشی از فضیلت های ماه بنی هاشم می نویسد: این فضیلت ها همه از پرتو انوار سیدالشهداء، امام حسین علیه السلام بود که عباس علیه السلام بر اثر پیروی از او کسب نموده و آیین تمام نمای وجود امام حسین علیه السلام شده بود. بی شک حسین علیه السلام و عباس علیه السلام، از مصادیق بارز این آیات قرآن بودند: «سوگند به خورشید و آن هنگام که فروغ می بخشد و سوگند به ماه و آن زمان که دنبال خورشید روان است.> حسین علیه السلام خورشید است و عباس علیه السلام ماه؛ زیرا عباس علیه السلام هیچ سخنی نمی گفت مگر آنکه پیش از آن از برادرش شنیده باشد و هیچ عملی انجام نمی داد، مگر آنکه به دلیل پیروی از امامش انجام پذیرد. در یک کلام، عظمت و شخصیت معنوی ابوالفضل علیه السلام، به دلیل نور مقدس امام حسین علیه السلام بود که در آینه وجود پیراسته اش می تابید.

پاداش زیارت حضرت عباس علیه السلام

پس از حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام، حضرت عباس علیه السلام ممتازترین شهید عاشورا است و همان گونه که امام سجاد علیه السلام او را ستوده است، جایگاهی دارد که همه شهیدان به آن غبطه می خورند. بسیاری از بزرگان و اندیشمندان شیفته بارگاه ابی عبدالله علیه السلام هنگام زیارت کربلا، نخست به آستان بوسی حضرت عباس علیه السلام می شتافتند، سپس به زیارت امام حسین علیه السلام شرفیاب می شدند. آنان با این کار، نخست رخصت زیارت امام را دریافت می کردند؛ زیرا عباس علیه السلام برآورنده حاجت های دوستداران امام خویش است.

ماه انجمن

آمد آن ماه که خوانند مه انجمنش جلوه گر نور خدا از رخ پرتو فکنش
آیت صولت و مردانگی و شرم و وقار روشن از چهره تابنده و وجه حسنش
ز جوان مردی و سقایی و پرچمداری جامه ای دوخته خیاط ازل بر بدنش
آنکه آثار حیا جلوه گر از هر نگهش وانکه الفاظ ادب تعبیه در هر سخنش
میوه باغ ولایت به سخن لب چو گشود خم فلک گشت که تا بوسه زند بر دهنش
ز ادب چهره بر آن قبله حاجات پنه که شود زنده مسیحا ز نسیم چمنش

قاسم رسا